

метод ролівої гармонізації, метод змінної тактики, методи професійної самоорганізації.

В статье освещается психолого-педагогический аспект проблемы формирования педагогического мастерства студентов первого курса, рассматриваются пути познания педагогической профессии, выделяются основные методы познания педагогической деятельности.

Ключевые слова: Педагогическое мастерство, педагогическая направленность, методы наблюдения за профессиональной деятельностью, методы осмысления результатов наблюдения педагогической деятельности, анализ, синтез, метод профессионально значимых ассоциаций, метод аналогов объектов профессиональной среды, методы профессионального проектирования, метод перспективных линий, метод ступенчатого проектирования, метод профессиональной коммуникации, метод ролевой гармонизации, метод переменной тактики, методы профессиональной самоорганизации.

The article deals with psycho-pedagogical aspect of the problem of formation of pedagogical skills of first year students, considers how the knowledge of teaching profession, highlights the major methods of learning and educational activities.

Key words: Pedagogical skills, pedagogical orientation, methods of observation of professional activities, methods of interpretation of the results of observation of pedagogical activities, analysis, synthesis, method of professionally significant association method unique real professional environment, professional design techniques, the method of perspective lines, the method degreeal design method of professional communication method role harmonization method variable tactics and methods of professional self-organization.

УДК 378.14:504

Ж.М. Гуцак
м. Дрогобич, Україна

ОСНОВНІ СУЧАСНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед основних чинників становлення і сталого розвитку демократичного українського суспільства є формування сучасного освітянського простору, в якому здійснюються процеси дослідження та впровадження педагогічних новацій, визначаючи зміст нової педагогічної парадигми в період суспільно-політичних, економічних, соціокультурних реформ. Вимога та потреба змін в освітньому процесі вищих навчальних закладів зумовлює використання у професійній діяльності викладача навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» таких інноваційних технологій, які б сприяли розвитку духовно-інтелектуального потенціалу студента.

Аналіз попередніх досліджень. Вивчення теоретико-методологічних питань викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» проводять у своїх наукових розвідках В. Березуцький, Є. Желібо, В. Заплатинський, О. Запорожець, Л. Земелева, С. Ісаєв, О. Козій, І. Пістун, І. Сагайдак, З. Яремко та інші, що вказує на актуальність та значущість цієї проблеми.

Формування мети статті. В умовах упровадження ідей особистісно орієнтованої освіти залишаються важливими питання пошуку нових засадничих підходів викладання дисципліни у вищих навчальних закладах. Особливого значення набуває висвітлення спрямованості педагогічної діяльності на організацію оптимального інноваційного середовища та виокремлення вихідних положень навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта трактується науковцями, насамперед, як процес і результат оволодіння молоддю знаннями й уміннями, що сприяють цілісному розвитку індивіда. Одним із пріоритетних завдань сучасної української школи є формування свідомого громадянина, який би не тільки якісно виконував свої повсякденні професійні обов'язки, але й активно брав участь у різноманітних площинах процесу державотворення. Саме тому основною метою педагогічної діяльності є формування відповідальності особистості за

збереження оптимальних умов існування як одного із аспектів концепції культури безпечної життєдіяльності людини та суспільства. Почуття причетності особистості до сфер соціально-політичної, науково-економічної, інформаційної просвітньої тощо безумовно є обставиною успішного функціонування демократичної держави, домінуючою умовою існування нації як такої. І в зворотному порядку — громадянське суспільство забезпечує перспективу реалізації інтересів та потреб молодшої людини, а також уможливорює превалювання ідеї зорієнтованості суспільства на розвиток кожної особистості.

Благо індивідуума є важливим критерієм визначення рівня суспільно-економічного, культурного розвитку країни, її соціально-політичних та освітніх процесів, а також одним із основних складових елементів ідеології державотворення. Однак скерованість педагогічної думки на створення умов самореалізації особистості не повинна обмежуватись лише вирішенням питань самозосередженості, тобто задоволення тільки власних потреб, створюючи культ людини, але й концентруватись на передумовах духовного розвитку індивідуума. «Самозадоволений раціоналізм, — стверджує проф. О. Вишневський, — підтримує в людині високу думку про себе і штовхає її до найстрашнішого гріха — гордині, відчуження її від своєї сутності» [1, с. 232].

Грунтовному формуванню пізнавального інтересу вихованця щодо створення та збереження безпечних умов існування в системі «людина — життєве середовище» сприятиме постать педагога з його позицією, що визначається гуманістичною спрямованістю. На нашу думку, домінантами світогляду викладача безпеки життєдіяльності є визнання людини з її правами та прагненнями як найвищої соціальної цінності, вияв інтересу до людської природи, акцентування уваги на повазі до гідності особистості.

Вважаємо, що діяльність викладача безпеки життєдіяльності повинна сприяти розвитку вільного, самостійного мислення студента та ґрунтуватись на свободі його вибору й автономності поведінки. З цією метою у процесі лекційного курсу, проведення практично-семінарських занять необхідно застосовувати інноваційні технології, які б формували мотивацію молодих людей до активної пізнавальної діяльності й допомагали розвитку їхньої креативності. І в цьому ракурсі вагомого значення набуває суб'єкт-суб'єктний характер стосунків викладача та студента, що передбачає: обмін думками у процесі дискусій, вільне спілкування при проведенні евристичних полі — та діалогів, емоційну комунікацію вербальну та невербальну (жести, міміка, інтонація, візуальний контакт), психологічний клімат в аудиторії тощо. Адже сучасний студент прагне підтримувати ділові стосунки з таким педагогом, який володіє культурою поведінки, є компетентним фахівцем у своїй галузі, вимогливим як до себе, так і до студентської аудиторії.

Ефективний вплив на саморозвиток особистості майбутнього фахівця здійснюють також структура та обсяг змісту навчання безпеки життєдіяльності, що визначаються, насамперед, типовою навчальною програмою нормативної дисципліни для вищих навчальних закладів, затвердженою у 2011 році Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. «Безпека життєдіяльності» як дисципліна гуманітарно-технічного спрямування передовсім повинна сприяти формуванню світогляду студентів у галузі особистої та колективної безпеки, готовності бути активними суб'єктами у процесах динамічних змін суспільних реалій. Регулюючими факторами освітнього процесу є вимоги, фактично принципи організації змісту навчання, серед яких пріоритетними вважаються забезпечення науковості інформаційного матеріалу, системності та доступності його викладу, зв'язку з об'єктивною дійсністю.

Вказуючи на необхідність науковості змісту навчання безпеки життєдіяльності, підручників та посібників, науково-популярних видань, правдивості зображення реальних явищ та подій, педагоги акцентують увагу на доступності сприйняття інформації. Наприклад, щоб наукова інформація з теми «Хімічна безпека» була легкою для розуміння, необхідно викладати без дріб'язкової докладності: систематизувати шкідливі речовини конкретно за дією на організм людини, акцентувати увагу студентів на відтермінованому у часі впливі багатьох сполук

(канцерогенний, мутагенний, алергенний, ембріотоксичний тощо), вказати основні шляхи надходження отрут в організм людини.

Наукова інформація буде доступною для сприйняття, якщо знайти цікаве, захоплююче та подати як обов'язково необхідне для кожного. Характеризуючи хімічні сполуки за їхнім практичним використанням, варто особливо виокремити речовини, що використовуються в побуті («побутова хімія») та харчові добавки (речовини, що застосовуються на різних стадіях виробництва продуктів харчування, їх транспортування та зберігання з метою надання їм необхідних властивостей, характерних органолептичних показників).

Подаючи навчальний матеріал від найлегшого до більш складного, педагог звертає увагу на системність вивчення безпеки життєдіяльності, що означає послідовність і логічність опрацювання різних тем, налагодження взаємозв'язку між ними, а також оволодіння кожною у певному порядку. У зв'язку з цим сучасні науковці зазначають, що «викладач повинен формулювати питання таким чином, щоб відповіді студентів стали основою для розкриття можливості розвитку небезпечної ситуації та склалися в систему її реалізації: джерело небезпеки → причина небезпеки → небезпечна ситуація» [4, с. 25].

Студенти створюють власний категорійно-поняттєвий тезаурус навчальної дисципліни, аналізуючи:

- таксономію небезпек (класифікація за сферою походження, місцем локалізації, наслідками тощо);
- систематизацію шкідливих факторів природного та антропогенного середовища за видом енергії, що передається людському організмові (фізичні, хімічні, біологічні тощо);
- упорядкування надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру за їх рівнями (державного, регіонального, місцевого та об'єктового).

Оперуючи новосформованими термінами, студентська аудиторія під керівництвом лектора прогнозує можливий вплив небезпечних та шкідливих чинників на процеси життєдіяльності людини. Наприклад, означається негативна дія на функціонування нервової системи та органів кровотворення свинцю, який депонується в кістках (до 75 %) як фосфат свинцю та навіть у малих дозах спричинює розвиток білокрів'я. Для стимулювання активного сприйняття студентами навчальної інформації викладачеві варто зазначити певні особливості токсичного впливу: період біологічного напіврозпаду сполук *Pb* становить 28 років, і якщо людина перебуває в стані перевтоми, стресу чи має будь-яке інфекційне захворювання — метал у великій кількості мобілізується з депо та надходить у кровоносну систему.

Педагог звертає увагу не лише на логіку вивчення навчальних розділів, але й на поступове вироблення студентами власного розуміння об'єктивних явищ шляхом системного вивчення тем з усвідомленням внутрішніх взаємозв'язків у контексті кожної. Викладач також наголошує, що оволодіння науковою інформацією навчальної дисципліни сприяє формуванню світогляду особистості, її відповідального ставлення до проблем раціонального використання природних ресурсів Землі, розуміння важливості сталих економічних та політичних відносин у процесі стабільного функціонування суспільства, а також умінь організації власної безпечної моделі поведінки у мікро- та макроколективах.

Прикметною ознакою викладання безпеки життєдіяльності є можливість і необхідність висвітлення актуальних, наприклад, соціальних проблем, реалізуючи важливий принцип структурування змісту навчання — зв'язок науки з реальною дійсністю. Молодому поколінню передається інформація, що є відображенням об'єктивних процесів з метою забезпечення студентам ґрунтовних знань, практичних умінь та навиків та їхньої трансформації в життєвий досвід. При проведенні лекційного заняття, на якому розглядають питання хімічної безпеки, значущим буде повідомлення про потенційну загрозу використання предметів загального вжитку, у виготовленні яких використовують ртуть (термометри, рентгенівські та люмінесцентні лампи). Викладач акцентує увагу слухачів на важливому науковому положенні: при хронічному отруєнні *Hg* та її сполуками порушується діяльність шлунково-кишкового тракту та центральної нервової системи людини (ртутна енцефалопатія — порушення інтелекту, пам'яті,

концентрування уваги). Стимулюючи ефективно сприймання студентами навчального матеріалу та самостійне оцінювання ними наукової інформації, викладач наводить порівняння: для сприяння особистісної безпеки у побутовому середовищі у деяких країнах Європейського Союзу вже п'ять років, як заборонено на законодавчому рівні продавати в медично-санітарних закладах саме ртутні термометри.

Зазначені вимоги освітнього процесу слугують доказом домінування у сучасній теорії та практиці навчання безпеки життєдіяльності гуманістичного підходу — спрямованості на розвиток особистості студента, орієнтованості на становленні ініціативного суб'єкта пізнавальної діяльності. Саме тому викладання дисципліни у вищих навчальних закладах повинно узгоджуватись з її метою та основними завданнями, реаліями життя студентів та їхніми потребами й інтересами, а також, на думку науковців, з огляду на максимальні можливості розвитку потенціалу і стимулювання творчих здібностей» вихованців [2, с. 15].

Отже, пріоритетними є наступні сучасні засади викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах:

– науковість — висвітлення навчального матеріалу відповідно до сучасних досягнень науки в питаннях безпечної життєдіяльності людини та суспільства в цілому;

– систематичність — подання інформації про небезпеки та причини їх виникнення в системі з дотриманням логіки й послідовності, розкриття зв'язків між явищами, процесами в контексті сучасної науки;

– доступність — висвітлення наукової інформації літературною мовою (відсутність русизмів та полонізмів), у легкій та образній формі (наявність порівнянь, синонімів та метафор), від найлегшого й найцікавішого, від одиничного до загального;

– зв'язок з дійсністю, практикою — висвітлення окремих фактів, реальних явищ, процесів, результатів спостереження, що відповідають, полегшують, уточнюють наукові виклади з галузі безпеки життєдіяльності.

Висновки. Зазначені вихідні положення викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» слугують для освітнього процесу спрямованістю на всебічний розвиток кожного студента, його різносторонніх здібностей, основних умінь та навичок (інтелектуальних, організаційних, гігієнічних тощо), необхідних для функціонування у повсякденних реаліях. Важливо також виокремити гуманістичну ідею становлення та розвитку рівноправних, довірливих стосунків між викладачем і студентами, що ґрунтуються на повазі й толерантності з метою допомогти зрозуміти молодій людині причинно-наслідковий механізм виникнення небезпечної ситуації природного чи антропогенного характеру.

Можливість досягнути високих показників ефективності педагогічного процесу та якості його результатів існує у демократичному суспільстві, в якому реалізується необхідність здобуття людиною освіти для розвитку її природних здібностей у різносторонніх напрямках, що забезпечує її багатогранність, гармонійність, індивідуальну своєрідність. Пошук та трактування нових підходів викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах вимагають наступних досліджень у контексті освітніх інноваційних процесів.

Література:

1. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневецький. — Дрогобич : Коло, 2003. — 528 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І.М. Дичківська. — 2-ге вид., доповнене. — К. : Академвидав, 2012. — 352 с.
3. Запорожець О.І. Криза освіти і культура безпеки життєдіяльності / О.І. Запорожець / Матеріали дев'ятої міжнародної науково-методичної конференції «Безпека життя та діяльності людини — освіта, наука, практика» (м. Львів, 20-22 травня 2010 р.). — Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. — С. 24-29.
4. Земелева Л.Г. Використання методики системного аналізу при викладанні дисципліни «Безпека життєдіяльності» / Л.Г. Земелева // Безпека життєдіяльності. — 2013. - № 4. — С. 24-26.

5. Ісаєв С.А. Формування культури безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах України / С.А. Ісаєв, А.П. Пашков // *Культура безпеки, екології та здоров'я*. — 2010. — № 2. — С. 27-29.
6. Козій О.І. Особливості викладання «Безпеки життєдіяльності» в технічному вищому навчальному закладі / О.І. Козій, М.П. Петрук / *Матеріали дев'ятої міжнародної науково-методичної конференції «Безпека життя та діяльності людини — освіта, наука, практика»* (м. Львів, 20-22 травня 2010 р.). — Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. — С. 208-209.
7. Микитюк О. Компетентнісний підхід щодо розвитку соціоекологічних компетенцій учителів в системі післядипломної педагогічної освіти / О. Микитюк // *Молодь і ринок*. — 2012. — № 7. — С. 54-57.
8. Савчин М.В. *Духовна парадигма психології : монографія* / М.В. Савчин. — К. : Академвидав, 2013. — 252 с.
9. Сембрат А.Л. Особливості функціонування особистісно орієнтованої технології виховання / А.Л. Сембрат. — Електронний ресурс. — Режим доступу на 30.01.2014: http://librar.org.ua/sections_load.php?culture_science_education&id=4261
10. Шпонтак І.М. Психолого-педагогічні аспекти впровадження інновацій у навчально-виховному процесі / І.М. Шпонтак // *Безпека життєдіяльності*. — 2013. — № 4. — С. 15-17.

У статті висвітлено основні способи організації педагогом оптимального інноваційного середовища, яке б сприяло мотивації молодих людей до активної пізнавальної діяльності та розвитку їхньої креативності. Визначено вихідні положення викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у контексті особистісно орієнтованої освіти з метою формування у студентів відчуття відповідальності за безпеку власну та соціальну.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, відповідальність, культура безпеки.

В статье раскрыты основные способы организации педагогом оптимальной инновационной среды, которая оказывала бы содействие мотивации молодых людей относительно активной познавательной деятельности и развитию их творчества. Определены исходные положения преподавания учебной дисциплины «Безопасность жизнедеятельности» в контексте личностно ориентированного образования с целью формирования у студентов ощущения ответственности за безопасность собственную и социальную.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, ответственность, культура безопасности.

The article highlights the main ways of organizing by a teacher the best innovative environment that contributed to the motivation of young people's active cognitive performance and development of their creativity. It is defined all the assumptions of a subject «Life Safety» in the context of personally oriented education in order to develop in students a sense of responsibility for their own and social security.

Key words: personally oriented education, responsibility, safe behaviour.

УДК 378.147.091.33:004.77

Л.І. Дідух
м. Львів, Україна

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЗАСОБАМИ МЕРЕЖЕВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується суттєвим розширенням масштабів і поглибленням наукових досліджень і розробок, виникненням нових галузей знань, розробкою високих технологій, створенням нових засобів діяльності. Відповідно відбуваються зміни складу, структури і масштабів суспільної діяльності. Виникнення ІКТ, стрімкий розвиток їх засобів і технологій, зокрема цифрових та опто-волоконних, їх широке впровадження в усі сфери суспільного життя прискорили інтеграційні і комунікаційні процеси, забезпечили нові продуктивні можливості оцінювання електронних даних. Ці технології сприяють стрімкому просуванню до інформаційного суспільства, до майбутнього суспільства знань [1, с. 17].

Виникає потреба в постійному переосмисленні знань, їхнього вдосконалення та постійного одержання знань, що може бути реалізовано в здійсненні відкритої освіти, в якій людина